

DESATERO PRO NÁHRADNÍ RODIČE

Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, DrSc., Doc. MUDr. Zdeněk Dytrych, DrSc.
Jak a proč nás trápí děti. Praha, Grada, 1997

Je jasné, že nelze nikoho chránit před nejrůznějšími problémy a těžkostmi, které přináší život – jde jen o to, abychom k tomu, co je nutné a na nás nezávislé, nepřidávali ještě sami svými postoji a svým jednáním zbytečně něco navíc. Pokusili jsme se sestavit své poznatky a zkušenosti do jakéhosi desatera, jež by nám tu mělo být nikoli přímým návodem, ale aspoň inspiračním vodítkem.

1. **Nebojme se přijmout své náhradní rodičovství!** Slovo náhradní tu neznamená něco podřadného, naopak znamená pomoc dítěti tam, kde je jí nejvíce potřeba. Důraz je na slovu „rodičovství“. To je skutečné a pravé, jestliže jsme jednou dítě za své přijali – a jestliže jsme je přijali takovým, jaké je, tj. bez předsudků a bez podmínek. Psychologické rodičovství je povýšeno nad pouhé biologické zplození dítěte.
2. **Nebojme se o lásku dítěte!** Není hlas krve. Prokázalo se v mnoha výzkumech, že dítě za matku a otce přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají, a že mu vůbec nezáleží na tom, zdali k tomu mají potvrzení z porodnice. Vzájemný vztah se vytváří soužitím čili sdílením života.
3. **Nebojme se práce na sobě samých!** Je pravda, že biologičtí rodiče mají snazší cestu k porozumění dítěte v jeho individualitě a jedinečnosti. Adoptivní rodiče a ostatní

STŘEDISKO
NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Adresa: Jelení 91, 118 00 Praha 1
Telefon, fax: 233 355 309
Telefon: 233 356 701
E-mail: info@nahradnirodina.cz
URL: www.nahradnirodina.cz

vychovatelé v náhradní rodinné péči se k tomu musí nejprve propracovat. Dítě je tajemstvím, které musí teprve odhalovat. Nedočkavost, netrpělivost, dlouhodobé neuspokojení potřeby rodičovství jsou jim v tom spíše překážkou než pomocí. Překypují citem, který musí být regulován a sveden do účelných pracovních kolejí. Musí zkrátka na sobě víc pracovat, musí více myslet, více toho procítit (a zřejmě i více vytrpět) – zato však (a to je nepochybně odměna nad odměny) velkou většinou své rodičovství také do větší hloubky prožijí a více si z něho pro růst své vlastní osobnosti odnášejí.

4. **Zatajená pravda je v lidských vztazích nebezpečná.** Nový svazek nemůže pojitit sebelepší zákon, nýbrž pravda. Náš zákon o rodině vychází adoptivnímu svazku dalekosáhle vstříc. Poskytuje mu vnější ochranu. Vnitřní ochranu mu však mohou zajistit jen rodiče sami. Stane se tak, přijmou-li identitu adoptivních rodičů a budou-li vést dítě, aby i ono přijalo pozitivní identitu adoptovaného dítěte. Tato identita je svým způsobem „jiná“ a „zvláštní“, ale není v podstatě ani horší, ani lepší než identita tzv. normální. Literatury je o tom dost a další pomoc a vedení získají osvojitelé (a ovšem i pěstouni, nevlastní rodiče atd.) v poradenské službě krajských zařízení pro náhradní rodinnou péči, v kojeneckých ústavech, na pracovištích klinické psychologie apod.
5. **Dítě má o sobě vědět víc, než vědí ostatní!** To proto, aby nebylo zaskočeno informacemi, kterým nerozumí, a které mohou neblaze poznamenat jeho vztah k rodinným vychovatelům. Jeho identita adoptivního dítěte má být jasná, čistá, spolehlivá. Má si být jisto, že „jeho lidé“ je mají rádi, že je „nedají, děj se co děj“, že jim na něm záleží jako na „ničem jiném na světě“.
6. **Nestačí sdělit, je třeba sdílet!** Nečekat, až se dítě bude ptát, ale začít při vhodné příležitosti sami! Adoptivní rodiče se někdy mylně domnívají, že když dítěti jednou řekli, že je přijali z dětského domova a dítě na to nijak nereagovalo, že splnili svou povinnost a že je vyhráno. K tomu, aby to dítě pravdu skutečně přijalo a dobře zabudovalo do své osobnosti, je však třeba onen fakt opakovaně sdělovat a opakovaně v pevném citovém společenství prožívat. Např. den, kdy jsme dítě přijali, slavíme jako druhé narozeniny a jako „nejšťastnější den našeho života“, doneseme květiny paní ředitelce kojeneckého ústavu nebo dětského domova atd. Podnětů a zkušeností přináší opět naše literatura dost a dost.
7. **Dítě není z nás, ale je naše!** Nemusíme se bát nepříznivá genetické výbavy, ale musíme počítat s tím, že některé povahové rysy dítěte, jeho sklony, úroveň intelektových schopností i rozložení a výkonnost jeho jednotlivých mentálních funkcí jsou vždy do určité míry dědictvím po předcích. S tímto dědičným vkladem máme dále výchovně hospodařit, k dobrému ho užívat, ale nesnažíme se jej vymazat, potlačit, přetvořit. Pamatujme na moudrého J.A.Komenského a nemysleme si, že jsme mistry nad mistry, nýbrž přijímejme s vděčností jako vzácný dar to, co nám v dítěti bylo svěřeno. Snažíme-li se dítěti porozumět, udělali jsme už první krok na dobré cestě.
8. **S horším počítejme, lepším se nechme překvapit!** Tato poučka platí ostatně všude tam, kde rodiče, ať vlastní nebo nevlastní, přijímají s dítětem něco neznámého – což je vlastně vždy. Přepjatá očekávání, nadnesené ideály, které do dítěte vkládáme, jsou stejně

nebezpečné jako určitá zaslíbení, jež by dítě podle našeho přání mělo splnit. A stejně tak je tomu s důvěrou v „neomezenou moc výchovy“, ba i v „neomezenou moc lásky“, a to především té naší. Zklamání, které následuje, stojí pak nezřídka na začátku celého koloběhu neblahých příčin a následků, na jehož konci jsou poruchy chování dítěte a bolest rodičů nad svých výchovným nezdarem. Lze říci, že čím vyhraněnější představu mají osvojitelé, pěstouni a nevlastní rodiče o tom, jak má dítě vypadat a čeho má dosáhnout, tím problematictější bývá jejich výchovné působení a ovšem i jeho výsledek. Více než tzv. prostí lidé bývají proto ohroženi intelektuálové, umělci se svými ambicemi, ale i někteří lidé „věřící“, lpící na neměnných a přísných pravidlech regulujících život.

9. **O původních rodičích dítěte jen to dobré!** K identitě dítěte patří vědomí o vlastním původu, a tedy i vědomí o biologických rodičích – ke zdravé identitě patří světlý obraz o původu a lidech na něm účastných. S existencí původních rodičů se musí vyrovnat jak osvojitelé, tak nevlastní matky a otcové po rozvodu nebo úmrtí rodičů vlastních. Jen pěstouni mají v tomto bodě situaci poněkud usnadněnu, neboť původní rodiče podle zákona zastupují, avšak plně je nenahrazují. Nesnažíme se v dítěti vzbuzovat pocit vděčnosti, že jsme je vytrhli z nebezpečí, vysvobodili z bídy, ochránili je před strádáním, ať už ve vlastní rodině, nebo kdesi v ústavu, ale realisticky mu nabízíme sebe jako ty, kdo je mají rádi. O původních rodičích mluvíme tak, abychom mohli eventuálně podrobnosti přidávat, ale nemuseli nic měnit. Fakt, že dítě opustili, vykládáme spíš jako nemoc, nedostatek schopností k výchově, nešťastnou shodu okolností, „nerozumnost“, duševní poruchu, nikoliv však jako morální špatnost. Děti (nejčastěji ve věku až po pubertě) někdy vysloveně chtějí o svých rodičích vědět, někdy je chtějí i vidět – ani v tom případě není třeba jim bránit, pokud je možné setkání uskutečnit. Zkušenost říká, že tam, kde byla identita dítěte dobře budována a kde se osvojitelé či jiní vychovatelé neprohřešili proti tomuto přikázání, ani takové setkání zpravidla nezpůsobí ve vzájemných vztazích žádný otřes – ale naopak vztahy posílí. Dítě ocení, že „jeho lidé“, tj. ti praví, kteří s ním žijí a mají je rádi, o jeho zploditelích nic zlého neřekli – tito praví rodiče stoupnou tedy v jeho hodnocení.
10. **Otevřené rodinné společenství!** Adoptivní rodiny jako ostatně vůbec všechny rodiny, které se něčím výrazně vymykají z běžné společenské konvence, mívají tendenci izolovat se a vytvářet si obranné a ochranné mechanismy. Jako by očekávaly útok zvenčí a už předem proti němu staví své vnitřní barikády. Taková tendence samozřejmě neprospívá nikomu, a nejméně ovšem dítěti. Nezřídka se stane, že dítě pak (nejčastěji v době dospívání) „naletí“ na lákadla nejrůznějších part, jež mu nabízejí nové „netušené“ zkušenosti a požitky zakázaného ovoce. Proto je dobré, aby od počátku byli do adopce dítěte zasvěceni prarodiče, příbuzní a známí, aby s rodiči byli zajedno v postojích k dítěti, aby spolupracovali a pomáhali v těžkostech. Zkušenost totiž říká, že vnitřním rozpadem je sice ohroženo bezdětné manželství víc než manželství s dětmi, ale že manželství s „přijatými“ dětmi je vystaveno větším nebezpečím než manželství s dětmi vlastními. Jako tedy musí adoptivní rodiče pracovat více sami na sobě, tak je třeba, aby i jejich blízké i vzdálenější společenské okolí jim bylo v jejich životním úkolu více nápomocno.